

padnjaka, koji trudom progresivno smanjuje distancu pogrešaka opservativnih zabilježki; savršena razumska disciplina i kontemplacijom objektivirani »nemar« geste. (I asocijacije su neminovne: požutjele dagerotipije i Rembrandtova »Zima« iz zbirke Harvardskog sveučilišta.) Jednom riječju: ako kod Vanište postoji širina uzroka i izraza, ona u djelu, u slici nije ujedinjena sintetičkim naporom, nego savršeno jasnim konturiranjem polova eminentno likovne dijalektike koncentracije. Ovih tridesetak ponuđenih uporišta sigurno ne odaju pustolovan tok. Negdje se na početku dug učitelju prepleće sa cèzanneovskim kristalima: neobičan je možda pri tom samo intelektualno jasno profiliran pogled u prošlost, stanovita svjesnost koja se ne zaključuje otporom odustajanja. A zrelost kontrole zastire i neku ukočenost prijašnjih ostvarenja. Vaništin crtež ne nosi biljeg svježine usputne zabilješke, ne nosi biljeg predaha na periferiji svjesnog zanimanja i okvira postavljene zadaće — ali ni prolaznost skice u jasno zacrtanu rasporedu. On je cilj i smisao za sebe, veza iskonske crtačke strasti i discipliniranog kultiviranja zanata i stava.

četiri (o)laka komada slobodana tadića tec-a

»četiri laka komada«
galerija studentskog centra
zagreb
17 — 29. 5. 1974.

stojan dimitrijević

Slobodana Tadića, jednog od najmladih zagrebačkih profesionalnih autora, poznajemo dosad kao vrsnog portretista, naravno, mislim pri tom na oblast moderne portretne fotografije, kao vrlo dinamičnog scenskog fotografa, koji je kazališnoj fotografiji uspio udahnuti života i scenskog duha — ponekad čak više od onoga koji je sama predstava na sceni pokazala (Dramsko kazalište »Gavella«) — te napose kao talentiranog i osobenog istraživača u oblasti kolor-fotografije, bilo one na slajdovima, bilo na papiru. Tadićeva sekcija na izložbi »Mogućnosti za 1973.« — grupa od 9 autora (Galerija suvremene umjetnosti, Kataričin trg, studeni 1973) — bila je (uz Vucelićkinu) neosporno vrlo pozitivan dometa u nastojanjima da se u oblasti modernog fotografskog izraza saopće neki vlastiti pogledi. Stoga je svaki poznavalac Tadićeve opusa i svaki onaj koji ima afiniteta prema suvremenim kretanjima u oblasti fotografskog, autorskog izraza očekivao od nove Tadićeve izložbe prvorazredan događaj. Pogotovo što je samo mjesto izlaganja impliciralo određena nastojanja u pravcu avangardnog artikuliranja. Na žalost, moram to reći odmah na početku, ta se očekivanja nisu ispunila.

»Četiri laka komada« Slobodana Tadića u svakom slučaju nisu bila fotografski koncert, a svaki stavak (čitaj: blok) toga »muziciranja« unatoč nekim pozitivnim aspektima, recimo fugama, djelovao je poprilično šuplje i olako. Izložba je prezentirana u četiri tematska i laboratorijsko-tretmanska bloka. Svaki je blok veća ili manja izložba, odnosno cjelina za sebe, pa ćemo tako pokušati — redom kako su blokovi složeni — pristupiti izloženom materijalu. Prvi blok (lijevi zid dvorane) čini 19 eksponata malog formata (do 18 × 24), od toga 13 u koloru i 6 u crno-bijeloj tehnici. Svi su fotosi izvedeni skidanjem negativa s dijapozitiva (dubl-negativ) i kopiranjem s takvog negativa, što je dalo fotose nedovoljne oštirine i

ograničenog formata — u svakom slučaju formata koji zadovoljava privatni album, ali ne izložbenu namjenu. Gotovo je isključivo riječ o fotografijama urbanog ambijenta s očiglednim reportažnim afinitetom. Dok crno-bijelim realizacijama u tom bloku ne vidim nikakva smisla, kolor-fotografije su zacijelo bile uvjetovane željom da se neuobičajenim postupkom dobiju neobični koloristički efekti. Koliko je to Tadićevoj selekciji u spomenutoj grupnoj izložbi uspjelo na upravo izuzetan način,¹ toliko je to ovaj put bilo promašeno. Treba izdvojiti samo tri fotografije, ali su njihove vrijednosti zagušene masom ostalih, prosječnih ili nezanimljivih eksponata. Drugi blok čine scenske fotografije — osam velikih eksponata (predstave »Gavelle«). Svi su snimci načinjeni u pokretu, dakle u duhu Tadićeve foto-scenskog artikulanja. To su dobre fotografije, dvije od njih čak izuzetno dobre i maštovite realizacije, ali, na žalost, varijante već poznatog. Treći blok čine

eksponati koje bismo mogli nazvati »antireklamom«. To su ili lijepljene montaže ili aranžirane »situacije« koje sistem konkretne fotografske reklame, danas toliko raširene u svakodnevnom životu, dovode u smiješnu situaciju i u vlastitu negaciju. Tu ima duha i osjećaja za humor. Jedan od tih fotosa (snop olovaka zataknut u damsku stražnjicu s poantom: »Kupujte naše držače za olovke!«) svakako je među najboljima u toj oblasti, ali bi čitav taj blok imao više smisla u nekom humorističkom listu. Stilski naime potpuno odudara od duha izložbe. Posljednji, četvrti blok prikazuje nam Tadićeve pokušaje individualnog pristupa u oblasti profesionalne fotografije kojom se službeno bavi (povijest umjetnosti). Tu je predloženo pet velikih, izduženih, uspravno koncipiranih fotosa (oko 140 × 50 cm), snimljenih u baroknim ambijentima i s akcentom na sadržajne ili na rasvjetne kontrapunkte. Ističe se grupa od tri srednja izložka. Drugi po redu zasniva se na kon-

frontaciji duhovnog karaktera: crkve i gusaka u dnu slike. To je fotos izuzetno dobre kompozicije, finog tonaliteta i dobre literature. Treći po redu fotos prikazuje statu sv. Franje u prvom planu sa samostanskim klaustom u drugom planu i također se odlikuje izvrsnim svjetlosnim balansom. Četvrti se fotos u bloku zasniva na konfrontaciji velikih tamnih površina (enterijer — raščlanjeni hodnički sklop) i pravokutnog otvora (vrata u zadnjem planu) s puricama koje u tome bijelom pravokutniku gotovo »poziraju«. To su bez sumnje vrlo talentirano načinjene fotografije, možda među najboljima koje sam vidio u žanru, imaju šarma i štimunga, duha i nekog dubljeg literarnog podteksta, ali to nisu moderne fotografije.

¹ Tadićevi koloristički efekti zasnivali su se na deformaciji boja. To je ostvareno tako što je kolor-dijafilm razvijen ne kao dijafilm nego kao kolor-negativ film, koji je onda kopiran, odnosno povećan na kolor-papir.

Kad kažem da me je Slobodan Tadić u ovom slučaju razočarao, onda ne mislim na apsolutnu kvalitetu izložbe i boljeg dijela prikazanih eksponata. U nekoj drugoj prilici i ta scenska fotografija, toliko bogata pokretom, i ta »barokistička« sekcija, koja mi je ovdje intimno najdraža jer je fotografski najbolja i najsmislenija, i te antireklamne vic-fotografije, pa i poneka od onih malih kolor-fotografija, imale bi i svoga tematskog i izvodačkog smisla i opravdanja. Ali u ovom slučaju ne bih našao opravdanja za ovako komponiranu izložbu, koju ni duhovito odabrani naziv nije mogao osmisliti. Jer ondje gdje je sam izložbeni prostor, avangardan po svojoj orijentaciji, uvjetovao neke nestandardne pokušaje, a to je prvi blok, ti pokušaji nisu došli do izražaja, zbog neuobičajeno malog formata izložaka i zbog lošeg općeg dojma. Sve ostalo, počevši od scenske fotografije, koja je neosporno dobra ali već duže vrijeme u svijetu predstavlja standardni način ambicioznije vizualizacije, pa preko »reklamnog« panoa, koji ima poantu u fabuli, dakle u literarnom segmentu a ne u fotografskom, do posljednjeg bloka, koji čini »štimung«-fotografiju najklasičnijeg oblika — bez obzira na to što je u toj oblasti gotovo vrhunski domet — ne opravdava takav heterogeni i u osnovnom izrazu konvencionalni izložbeni sklop. Za nekoga drugog, nekoga ispod Tadićevih mogućnosti, možda bi ova izložba bila i značajan korak naprijed za Tadića se to ne može reći. Ovoj bi izložbi odgovarao motto: dodite i vidite da ja mogu malo u ovoj, malo u onoj oblasti fotografije načiniti pristojne realizacije! Ali taj motto pristaje početniku, a ne formiranoj autorskoj ličnosti. Uvjeran sam da izložba nije proistekla iz želje da se nešto saopći, iz potrebe da se vlastite ideje i htijenja pokažu i verificiraju (ukoliko se »verifikacija« priznaje), ali mi se čini da je to sve češća pojava u nas. Fotografskih izložbi nema mnogo, i možda smo zbog toga na njih nešto osjetljiviji i kritičniji. Slobodan Tadić je u duhu naslova »Četiri laka

komada« izložbu olako shvatio. Srećom o Tadiću znamo više, pa stoga i možemo taj izlagački izlet ocijeniti u spektru autorovih pravih mogućnosti. Jer Tadić je neosporno jedna od najdarovitijih autorskih ličnosti u jugoslavenskoj fotografiji, pa su stoga i ove, možda i nešto oštrije, riječi namijenjene njegovoj darovitosti, a ne nonšalantnosti, koja može imati svoga šarma samo u određenim granicama.

P.S. Slobodan sam zamoliti autore i priređivače budućih izložbi da svoje eksponate označe makar rednim brojem, ako im je već teško za pojedine izložke pronaći prikladnije nazive. Jer, pišući osvrt, vrlo je teško pozivati se na pojedinačne primjere ako oni nisu označeni — a pozivati se na pojedinačne eksponate ponekad je neizbježno.

